Lengyel mezőkön, tábortűz mellett

Gyóni (Áchim) Géza

przemysli verseinek
első
itthoni (bővitett) kiadása

Kiadta az Országos Hadsegélyző Bizottság
Budapest, 1915. március

Dr. Kazatsay Lajosné

Budapesti Hirlap nyomdája

ORSZÁGOS HADSEGÉLYZŐ BIZOTTSÁG

Az Országos Hadsegélyző Bizottság fölkéretvén arra, hogy Gyóni (Áchim) Géza przemysli verskötetének kiadását, a tiszta jövedelem egy részének valamely hadsegélyező célra történendő igénybevétele ellenében magára vállalja, e kérdésben akként foglalt állást, hogy a verskötetet, mely a przemysli várőrség magyar csapatainak hónapokon keresztül lelkesítő olvasmánya volt, a várból repülőgépen kikerült egyetlen eredeti példány nyomán, a verskötet iránt mutatkozó közérdeklődésre való tekintettel kiadja; a maga teljességében fenntartja azonban a döntés jogát a jelenleg orosz hadifogságban levő Gyóni (Áchim) Géza költő részére afölött, hogy e műve kiadásának tiszta jövedelméből annakidején a hadsegélyezési célok közül melyik, minő mérvű támogatásban részesüljön.

Budapest, 1915 márc. 29.

SIMONTSITS ELEMÉR
az Országos Hadsegélyző Bizottság
ügyvezető alelnöke.

Előszó.

Az északi harctér ágyúdörgése közt, tüzében és füstfelhőiben szállt fel egy relativ ismeretlenségből egyszerre Gyóni Géza neve és költészete országos hírnévre. Przemyslben látott először napvilágot a kötet, mely most némi kibővítéssel kerül a magyar közönség kezébe uj kiadásban.

A galiciai vár őrsége vagy tízezer példányban kapkodta el a munkát s a költőt, aki szegény volt addig és ismeretlen, abba a helyzetbe hozta, hogy fejedelmi jótékonyságot gyakorolhatott a háboru árvái javára. Ez a kiadás is a jótékonyság szent zászlaja alatt indul útjára.

Útjára a magyar szívek felé abban a pillanatban, amikor a költő is utra kél az elesett várból és még nem tudni hová: az örökkévalóságba-e vagy orosz fogságba.

Az örökkévalóságban, ha oda vinné őt egy tragikus sors, ime versei megelőzték őt. Ha a szomorú

fogságba, akkor azt a reményt verjék fel e költemények az olvasók százezreinek a szívében, hogy a fogság után jöjjön a szabadulás, a hontalanság után a haza, a gyász után a fény, a bánat és ismeretlenség után a dicsőség és az életen való új öröm. Ezt hirdessék, ezt trombitálják, ezt harsogják szerte magyar tájakon, magyar házakban, magyar szívekben ezek a háborúban, vészben, lelkesedésben és kétség és remény közt született versek, dicsőségei a költőnk, dicsősége olvasóinak, és csodás emléke a mai zord és felséges időnek.

Budapesten, 1915. március 31.

RÁKOSI JENŐ.

Gyóni Géza.

Szélesvállú, erősnyakú, szelidnézésű hatalmas legény állított be a *Bácskai Hirlap* szerkesztőségébe, pontosan kilencnegyed esztendő előtt... Tél volt. És az ifjú ember testén egy kávébarna, térdig érő, béleletlen tavaszi kabát lógott.

— Gyóni Géza...

— Isten hozta, kolléga úr. Foglaljon helyet és érezze magát nálunk jól...

És már néhány óra múlva az ő szép, kerek betűit öntötte ólomba a szedőgép.

A lírai költőt új városba hozta sorsa és az „Úton új város felé" sok gondolat, százféle kérdés, aggódás, félelem fogta meg lelkét:

Város, város, ahova most
Fágyos tájrul ajándékul
Hozom forró szívemet:
Olyan vagy-e, amilyennek
Lelkem a vén álompiktor,
Vonat útján festeget?

És attól a téli naptól kezdve a vidéki redakció szűk határai között írta a közigazgatási, a rendőri riportokat, a nagy és apró történetek rövidéletű krónikáit, a világeseményekről, kulturtörekvésekről, a gazdagtelevényű Bácska bunyevác fővárosának számtalan kivánságairól a vezércikket.

A kevés és halk szavú erős férfiú hatalmas vállait a pihenés óráiban odatámasztotta a kávéház zsölyéjébe, tenyerével alátámasztotta fejét és nézte órákhosszat a nagyváros kis embereit, némán és kutató szemekkel.

De eljött váratlanul, lecsapott rettentő erővel egy nyári vasárnap a szerajevói gyilkosság híre és a költő lelke megérezte a közeledő nagy vérözönt és ezer és ezer ember állt a kávéház óriási terraszán és Gyóni Géza dörgő hangon olvasta föl nekik a világháborút bejelentő első híreket.

És nekünk szabadkaiaknak, akik a két esztendő alatt megszerettük őt, akik lelkesedtünk írásain, gyönyörködtünk verseiben, úgy tetszett: Petőfi Sándor állott úgy negyvennyolcban a Múzeum lépcsőin, mint a mult esztendő nyári estéin a hadbaindulók ezrei közepében a kávéházi márványasztalon, a szabadkai büszke városháza kőárkádjai alatt a világháború Petőfije: Gyóni Géza.

— — — — — — — — —

És néhány nap mulva Gyóni Géza levágatta selymes, hosszú szőke haját, bejött hozzám a szerkesztőségbe és azt mondta:

— Ma csináld meg te az ujságot, én reggel megyek — *Przemyslbe!*

Könnyekkel teltek meg a szemeim és eszembe jutottak az „Uton új város felé" című nekem ajánlott költeményének utolsó versszaka:

Város, büszke Bácska szíve
Neved hallom és megtorpan
Paripám a gyorsvonat:
Babérral vagy könnyesővel
Jöjjön immár: büszke fővel
Én bevárom sorsomat.

Megint új városba ment, a mi erős városunkba, Przemyslbe és ime: ott könnyeső, de babér is várta . . .

*

Mi szabadkaiak pedig szentül hisszük, hogy *Gyóni* Géza él, Gyóni az orosz fogolytáborban is lelkesíti az ő bajtársait és haza fog jönni, hogy elmondja nekünk úgy, amiképpen csak ő tudja elmondani a mi dicsőséges nagy háborúnk legendás várának pusztulását, hetvenezer magyar katona ragyogó haditetteit, utolsó kirohanását és ezer és ezer honvédünk megdicsőülését . . .

Szabadka, 1915. március 30.

Braun Henrik,
a Bácskai Hirlap felelős szerkesztője.

Töredékek Gyóni Géza néhány leveléből,

melyeken keresztül belepillanthatunk háborús költeményei lelki kohójába s a przemysli kiadások történetébe,

A Bácskai Hírlap szerkesztőjéhez.

I.

Przemysl, okt. 28.

Kedves Szerkesztőm, — három hónap minden küzdelméért, véres és sáros éjszakák hajszoltságáért, az ostromlott várban átélt halálra készülésért és a háború ezer veszett nyomorúságáért, amiket csak egy közlegény ismerhet valójában, — kárpótolt a tegnapi nap, amelyen végre megtaláltam az én lelkemtől lelkezett hős testvéremet, Mihály főhadnagyot, aki egyik honvédezredünknek regiments-adjutánsa s akiről eddig csak annyit tudtam, hogy kilenc vagy hány napig állott tűzben a lembergi harcon és hogy vitézségéért a főparancsnoksága kitüntetésre terjesztette föl. Tegnapelőtt aztán félnapi keresés után rámtalált egyik nagyszerű hadnagya, aki így üdvözölt:

— Megfogadtam magamban, hogy addig nem me-

gyek vissza a táboromba, míg azt nem jelenthetem az öcsédnek, hogy — megtaláltam a bátyját. Hamar mondd, mit adhatok?

— Valami nagyot is kérhetek? — kérdeztem Rátz hadnagyot, miközben mindig a csizmaszárban hordott, magamfaragta fakéssel lemetéltem a csizmámról a sarat.

— Kérhetsz.

— Hát akkor adj egy cigarettát! — S a következő percben nem volt elégedettebb úr Przemyslben, mint a cigarettázó Gyóni Géza, aki már pipadohányt csavartam a cigarettapapirosomba, mert mindenről le tudtam szokni, amiről le kellett, csak a dohányzásról nem.

Tegnap pedig kocsit küldött Mihály öcsém értem, mert őneki egy perc ideje sincs és estefelé a kitünő magyar honvédtisztek meghatott öröme közben ölelkezhetett össze Mars fia és Apollóé, a főhadnagy és a közlegény. Akkor tudtam meg, hogy *Przemysl egész ostroma alatt alig egy félórányi távolságra voltam a testvéröcsémtől.* Ő is abban a védőseregben volt, amelynek pompás viselkedéséről biztosan olvashattatok már a haditudósításokban.

A hála könnyekkel önti el a szememet, kedvesem, arra a gondolatra, hogy egy estét magyar honvédtisztek között tölthettem el. És a büszke öröm emelgette mellemet, mikor láttam, hogy imádják az öcsémet a tiszttársai és a legényei. Az én vérem, barátom, és mikor eljöttem tőlük, egész éjjel (ne hosszú szabadkai éjszakát gondolj, csak amolyan kurta táborit) nem tudtam aludni a sátoromban egy gondolattól:

Barátom, ha én ott lehetnék minden táborban, és minden küzdő sorban és küldhetnék nektek haditudósításokat, én aki közlegényi (önként választott közlegényi) sorban éltem át a világhistória legfenségesebb, legborzalmasabb három hónapját; én, aki a csizma voltam, melyben pompás seregeink véren és sáron át gázolták a lengyel mezőket; én, aki talpa voltam annak az ágyúnak, melynek dübörgésére a ti szívetek oly rettegve és oly büszkén dobog: ha én írhatnék nektek haditudósításokat és ott lehetnék minden hősi tettnél, hogy énekeljek róla,

— barátom, ez a gondolat nem hagyott aludni: ha haditudósító lehetnék.

Az után a három hónap után, amelyet leszolgáltam, nem hangozhatik ez a kívánság úgy, mintha könnyíteni akarnék a dolgomon. Aki Przemysl ostromát végigélte, az régen leszámolt olyan csekélységekkel, mint amilyen itt minálunk pl. a halál. S te tudod, hisz olvashatsz a lelkemben, hogy nincs az a szabadkai nábob, akinek a vagyonáért most otthon tudnék lenni és nem lehetnék olyan untauglich, hogy haza tudnék menni és az én szeretteim szemébe nézni addig, amíg az ő békéjük az idők végéig biztosítva nincsen. De éppen, mert forrón érzem, hogy *mindenkinek, aki csak lélegzik, most kell kifejtenie a legnagyobbat és a legjobbat, amit csak tud,* s éppen mert az bánt, hogy itt, ahol most vagyok, nem tudom teljesen kifejteni, amit az én erőmnek hiszek, éppen azért vágyódom oda, hogy ott lehessek mindenütt, ahol csüggedést kell elverni és ahol a szíveket kell megmozgatni, félreverni a harangokat és lemetélni az elhájasodott szívek zsírját, hogy a megrendült polgár ráeszméljen, hogy mi történik, és a szívét a tenyerébe fogva vigye az utcára, ahol csak sebesültet és elhagyott gyermeket lát és jajgatva és ujjongva adja oda mindenét, azoknak drága véréért, akik érette véreznek. Barátom, a szavak sápadtak annak a kifejezésére, amit érzek. Az apám temetése óta nem sírtam és most a sapkámat a szememre húzom: ne lássák a feltörő könnyemet, hogy mindezt meg nem tehetem. Nem tehetem, mert csak az éjszakából ellopott időben írhatok nektek és a hőstettek és a szenvedések java úgy alszik el bennem, mint az árokpartra kitett gyermek. Barátom, ha én haditudósító lehetnék.

A sátorponyva meglebben a szélben. Fölébredek. Van-e jogom ilyen álomra és ki tudná azt megvalósítani?... Aztán a csizmámra esik tekintetem és a fakés után nyúlok gépiesen. Már megint a sarat kaparom. De azért hitem és bizalmam túlszáll a hegyeken és harsogó hangon hirdeti néktek: győzünk!

II.

Przemysl, nov. 4.

Kedves Barátom,

emlékezel még bizonyosan, hogy eddig tehozzád írott leveleimben mindig óvatosan kerültem a tragikus hangot és lehetőleg levetettem a koturnust, amely pedig itt a gránátok termőföldjén önkénytelenül ragad az ember lábára. Egy levelemből és egy versemből sem láttál kivillanni egy szikrányi kishitűséget sem, sőt én voltam az, aki a ti bizalmatokat is élesztgette, ha esetleg nem lobogott olyan magosan, mint kellett volna. De hiszen, ha már gondosan bepólyálva is, ti is csak láttátok a borzalmakat, amelyek édes gyermekei a legigazságosabb háborúnak is.

Most sincsen másként és kishitűség vagy csüggedés nem fér az én lelkemhez, amelyet észak véres éjszakái edzettek erőssé. És ha mégis talán keserű hang is keveredik e levélbe, válaszd el azt kérlek mindig az egész nagyszerű ügytől, amelynek szolgálatában állunk itt mindannyian. Csak *magamra*, szegény és esendő emberre vonatkoztasd, akinek mindennap le kell számolnia magával és magában kell elvégeznie a leltározást, mert itt kissé bajos közjegyzőt és négy hites tanút kapnia.

Az ember itt könnyen babonássá válik és néha úgy érzem, hogy az a végtelen bizalom a visszatérésbe, mely itt írott verseimből kiárad, esetleg elbizakodottságnak tünik föl a mindenek intézője előtt. S amikor megtapogatom magamat és érzem, hogy a harcok negyedik hónapjának kezdetén még egy golyó se lyuggatta át a testemet, eszembe jut Schiller költeménye a Polykrates gyűrűjéről és úgy érzem, el kell készülnöm a túlzott szerencse adójára, amíg még talán ideje vagyon.

*

Érdekesnek fogod találni, hogy nem a harcok földjén szerzett tapasztalataim kényszerítenek, hogy most, amikor ti a felszabadított várunkról olvastok otthon regényes elbeszéléseket, most én ezt a levelet írjam neked. Nem az itt való tapasztalataim kényszerítenek, mert itt, ahol a kiömlő vér keresztsége avatja testvérekké az embereket, a mi embereinket, csak az önfeláldozás és a világi hiuságokról való lemondás nagyszerű példáit mintázhatnám meg neked, ha szobrász volnék és írhatnám meg, ha író lehetnék itt...

Ha író lehetnék! Ezt a sóhajtást most már másodszor hallod tőlem innen, de talán még most sem érted. Hiszen mi szükség is volna még egy íróra, mikor ti a reggeli kávétok mellé most is fényes tollal megírt tudósításokat kaptok olyanoktól, akik be-bekukkantanak a harcok és ostromok helyeire, mint Istók Debrecenbe és aztán — egymás lapjait verik a szebbnél-szebb leírásokkal...

Most itt a sátoromban olvasok foszladozva ideért lapokat... Valamelyik lapban egy gavallér úr *azon* hölgynek ismeretségét óhajtja, akit a villamoson látott és a lapra figyelmeztetett. És *azon* hölgynek a férje volt talán ugyanaz, aki véres ponyvában azon az éjszakán ott feküdt előttem a lengyel dombon...

Barátom, én nem írhatok többet. Az én írásomon ne mosolyogjon a kávéházi népfölkelő tartalék...

Nem, kedves Barátom, éntőlem már ne várjatok se verset, semmit. Ha mégse tudnám megállani, hogy valamit írjak, ameddig élek, akkor majd elmondom ennek a fehér kutyának, aki itt fekszik a lábamnál s aki valamelyik felrobbantott tűzhelytől tévedt ide a sátoromba és kitart mellettem, mert megosztom vele a menázsimat.

*

Egy emlék mégis melegít és világít, mikor a sátorponyva nyöszörög a sötét éjszakák szelében és magamra maradok a lengyelemmel és a kutyámmal. Egy emlék: mikor a várvédő honvédek táborában jártam, ahol az öcsémmel találkoztam, el kellett hogy mondjam nekik

egypár versemet. Barátom, a véres csaták hősei, a honvédtisztek a nyakamba borúltak és összecsókoltak és úgy kérték az adjutánst, hogy helyeztessen át a tábornok úr útján közéjük, mert ilyen ember kell nekik. Az adjutáns azonban az öcsém volt és talpig férfi és azt mondta: *mindenki ott tegye meg a kötelességét, ahová állították* és én megöleltem ezért az aranymondásáért, mely aranyszívéből jött és mikor hazajöttem ide a sáncok tövébe, csodálkoztam, hogy a lengyelem a lábát nyújtogatta a tűz fölé. Hogy fázhat valaki, mikor ilyen meleg éjszakák vannak! Barátom, ez az emlék nem engedi, hogy szegényen haljak meg, ha meg kell halnom.

*

Sok is már a betüből, ugy-e, Szerkesztőm. De lásd, ilyen számadásos éjszakákon, amilyeneket mi érünk, sok minden jut az ember eszébe, amit siet leírni, mert holnap ki tudja írhat-e még. Azért ne haragudj, ha szokásom ellen bőbeszédű voltam és vedd úgy, hogy elment hozzád egy ember, aki régen nem beszélt és aki most majd sokáig nem fog beszélni. Talán sohasem. Az Isten kezében vagyunk. Ő vigyázzon rátok és minden igazakra.

Egy rózsát küldök, hogy lássátok, milyen terem a lengyel mezőkön . . .

Dr. Szolár Ferenchez,
régi barátjához, egyúttal sógorához.

Przemysl, 1915. jan. 20.

Édeseim, azt hiszem, tudjátok és méltányoljátok, hogy ily ritkán és csak „röptében" írok, de gondolom, ha kevés alkalomkor ujságnak küldöm a dolgaimat, a többi, sorsom iránt érdeklődő is tudomásul veheti, hogy még élek és Istennek hála énekelek — Mihály főhad-

nagy gitárkisérete mellett, a magyar dicsőségről. Közönségem pedig a vitéz várőrség, amelynek körében eddig 10.000 példányban, azaz 10 kiadásban forog „Lengyel mezőkön, tábortűz mellett" című verskötetem. Most nyomják a tizenegyedik bővített kiadást, melynek élén W. tábornok úrnak hozzám intézett gyönyörű levele hirdeti, hogy az a hadsereg, mely katonáinak — lelki prófuntjáról is gondoskodni tud, csak győztes sereg lehet! Néhány ilyes prófunt-darabot kiröpítettem már Rákosi Jenőnek; de sajnos, a nektek dedikált könyvnek még várnia kell az út fölszabadulására. A verskötet jövedelméből ötezer koronát az elesett hősök árvái javára helyeztem letétbe. Ezt se minden magyar kobzos mondhatja el az utolsó száz év alatt. Mit szólsz hozzá, Franciscus litteratus? . . .

A przemysli kötet lehető hű nyomdai utánzata

Méltóságos Rákosi Jenő úrnak
nagy tisztelettel
Gyóni Géza

Harmadik ezer.

LENGYEL MEZŐKÖN, TÁBORTÜZ MELLETT.

Versek

Irta:

Gyóni (Áchim) Géza,

pionir.

Reménykedő magyarokkal
Küldöm át a légen.
Reménykedő magyarokkal
A jó Isten légyen!

A cs. és. kir. várparancsnokság
jóváhagyásával Przemysl, dec. 20.
a küzdö katonák karácsonyára.
Gyóni Géza

PRZEMYSL
1914.

Minden jog fentartva.

Nyomatott Knoller és Fia könyvnyomdájában Przemysl.

E verskötet jövedelme a przemysli harcok alatt elesett hös népfölkelöink árváinak és özvegyeinek segitésére szolgál. A könyv ára **1 korona** s a pénz **Piacsek Kamill hadnagy** cimére küldendö: 16. népfelkelö honvéd gyalogezred, 7. sz. tábori posta.

Örangyalomnak ajánlom,

aki a gránátok földjén, orosz nyavalyák közt, észak vészes és hajszás éjszakáin, füstölgö falvakon, fagyban és sárban, ostromlott várban, hösök avatásán, árulók itéletén és az életért vivott szent háborunak ezer halálos szépségében és veszett nyomoruságában elöttem és fölöttem járt s nem engedte, hogy e versek elveszszenek, hanem az Itélet Istenét kegyelemre siró asszony-akarattal akarta, hogy hazaérjenek és uj életet hirdessenek.

Przemysl, 1914 december hó.

Gyóni Géza.

Egy arcképre.

Örangyal, mosolyogj rám
Csodálatos szemeddel;
S ha csüggedten halódnám
Szárnyaddal te emelj fel.

Örangyal, fehér szárnyú,
Tiéd már ez az élet.
Halált, ha dörg az ágyu,
Imáddal csak te véded.

Örangyal, fohászodra
Száz visszhang felel már fenn,
S az Isten ajka mondja:
Örangyal Ámen, Ámen!

Ferenc Ferdinánd jára hadak élén.

Szent László óta aludt a legenda,
És csodás fénnyel ime ujra támadt:
Szent dördüléssel ajtaja kipattant
Az artstetteni szomoru kriptának.

Szent dördüléssel ajtaja kipattant
S lovára pattant a legendás herceg.
Ferenc Ferdinánd jár a hadak élén
S orgyilkos-ország rettegéssel reszket

Ami siralmat ránk küldeni készült
Orgyilkos-ország irtó cselszövénye:
Véres nyomornak, könnyes szenvedésnek
Mostantól fogva mindörökre vége.

Mostantól fogva mindörökre vége
Ijesztö rémnek, csüggedt halálvágynak.
Virágos, ékes szentelt fegyverek most
Utat a boldog, szebb jövöbe vágnak.

Anya ne sirjon, szerető vigadjon
És csókkal áldja hü vitéze kardját.
Ami most készül: anyakeblen csüngö
Gyermekek is mint férfiak akarják.

Ami most készül, szent leszámolás lesz
S nyugalom, áldás, béke a Jövönek.
Virágos, ékes fegyverünk nyomában
Nagy Békeország vasfalai nönek.

Szent László óta aludt a legenda
S most egész világ ujra ámul fényén.
Szent dördüléssel mikor dörg az ágyu,
Ferenc Ferdinánd jár a hadak élén . . .

(*Szabadka,* jul. 30.)

Levél a Gránicról.

Kelt levelem már
Polyákországba.
Iróasztalom:
Katona-láda.
Irószerszámom:
Panganét vége;
Aki olvassa,
Békesség vele.

Aki olvassa,
Könnye száradjon,
Drága kis szive
Meg ne szakadjon.
Sose gondoljon
Csunya halálra —
Vidáman él itt
Hü katonája.

Nap süti napszám
S ha hüs az éjjel,
Betakaródzik
Csillagos éggel:
Éhét elveri
Jó bádog-csajka;
Tükörnek is jó,
Ha kedve tartja.

Kedvese — látni
Ha vágya támad,
Csak sarkantyut ád
Felhö-lovának.
Át a Tej-uton
Patkója villog:
Hazáig: hipp-hopp.
Vissza is: hipp-hopp.

Vadon erdön ha
Állitják posztra,
Vadon magányát
Van ki megosztja.
Zörren a sürü
Szive se dobban,
Fegyvere tussát
Öleli jobban.

Fegyvere tussán
Úgy ég a képe,
Mintha simulna
Párja ölébe...
Jó katonának
Igy fogy a napja —
Polyákországban,
Hü szivvel igy vár
Vig virradatra.

(*Lengyelország,* augusztus.)

A nagy dáridó.

Megcsókolom az anyám arcát,
Élö-halott régen szegény.
Szeméböl a drága gyémántból
Kihült a régi égi fény.

Koszorut köt ifju fejemre
S ki gyermekét a széltöl óvta,
Most pántlikásan ugy bocsát
A pokolbeli dáridóra.

A dáridón már zene zeng:
Sipit a halál acélsipja;
A kartács vad cimbalma zug;
Nagydob szavát ágyu guritja.

A dáridón vár táncosom,
S vezet a gyözelem torára.
Ki busan csüng az életen
Csak annak nyilik ott halálfa.

Ki már megitta vig borát
S nevetve jár a förgetegben,
Virágos, hetyke csákójáról
A halálmadár messze reppen.

Ki a Szent Nötöl bucsut sem vett,
S ugy ment el, mint dáridóba,
Anyám sugja: mind visszatér
Forró és szent gyözelmi csókra.

Lengyelország, aug. 20).

Örségen.

Sötét felhök sürün esöznek.
Szürke csuhát ölt a lengyel határ.
Visztula hidján alkonyi csöndben
Kongó léptekkel egy katona jár.

A hidon túl halál ül lesben.
Esö szitál felhögomolyból.
S Visztula hidján a katona
Egy mesebeli nöre gondol.

A drága nö most merre van —
És merre-merre minden szépség?
Visztula hidján a katona
Számolja a szive verését.

Minden verése messze dobban,
Szemét a messziségbe vájja.
S kongó lépések elviszik
Alkonyodó hazai tájra.

(*Lengyelország,* aug.)

Vasárnap a sáncon.

— Látod, pajtás a Göncöl-szekerét?
Rudja mutatja a hazai tájat.
— Szép kedvesem most irja levelét.
Jó a csillagnak: az már odaláthat.

— A kis fiam most ébredt fel talán
Elsö álmából az anyja ölében.
Századszor kérdi: hol van az apám?
— Jó asszonyod majd mesél neki szépen.

...A szobánk olyan kedves és meleg,
Irta utolszor drága levelében.
— Olyan kedves már a csöppnyi gyerek
Mikor föltérdel az anyja ölében.

— Pajtás, huzódj csak erre közelebb.
A golyó ott a földet mind kivágta.
Jobb lesz nekem a te fekvöhelyed —
A kicsi fiad ne várjon hiába.

Nekem nincs fiam, aki hazavárjon...
...Fönt a sápadt hold véresöt mutat.
Két magyar vitéz beszélget a sáncon —
Minden jólélek dicséri az Urat.

(Augusztus végén).

Ének a Gránicon.

Idehallom a rónák pihegését.
Vad hegyek orma vérrel tarajos.
Rab népek átka: rettentö pribékség
Fegyverünk utján rongyként szakadoz.

Idehallom a világ lihegését.
Vajudó méhe szüli a jövöt.
Szabadság, nagyság, szerelem és szépség
Magját érlelik messzi vérmezök.

Fölszállok hozzád, Világ Magvetöje,
Ki sziklákat, mint pelyheket sodorsz,
Fölszállok hozzád — népem hegedöse —
Idök és népek nagy istene: Sors.

Életemet, e drága pohárt, zengöt,
Csordultig vérrel kézedbe adom:
Öntözd vele a boldogabb jövendöt,
Jövö virága nyiljék gazdagon.

Jövö magyarját minden ág ne huzza;
Rémlátás réme ne háljon vele.
Csodára keljen áldott magyar buza:
Aki vetette, az arassa le.

A gyermekért, kit anyja méhe hord még;
A testvérért, ki rémületben élt;
A drága nöért (csókja ajkamon még)
Fogadd el tölem e pohárnyi vért.

Fogadd el tölem, Világ Magvetöje,
S ha kezdödik a boldog aratás,
Engedd Uram, hogy nyilhasson belöle
Hazai rónán egy áldott kalász.

(*Lengyelország,* augusztus.)

Magyar katonák dala.

— Lányi Ernönek ajánlom. —

Lángoló vörösben
Lengyel hegyek orma.
Látlak-e még egyszer
Szülöfalum tornya?
Kinyilik-e még rám
Egy kis ablak szárnya?
Meglátom-e magam
Egy szelid szempárba?

Vigye a levelem
Bugó galamb szárnya,
Az én édesemnek
Szép Magyarországba.
Mondja el fenszóval:
Semmi bajom nincsen.
Mondja el halkabban:
Megszakad a szivem.

Mondja el fenszóval:
Erdei haraszton
Édes-csöndes álmát
Fegyverben virrasztom.
Mondja el halkabban:
Járok piros vérben;
Esti harangszókor
Imádkozzon értem.

Viszi már levelem
Búgó galamb szárnya,
Hozza is a választ
Kilencednapjára:
Esti harangszókor
Talpig hófehérben
Gyönyörü virágszál
Imádkozik értem.

Járhatok már, pajtás,
Térdig piros vérben:
Az én édes párom
Imádkozik értem.
Vissza is imádkoz
Az ég meghallgatja:
Ha nem karácsonyra,
Virágvasárnapra.

(Szeptember.)

Üzenet a kedvesnek.

Csak az busit, ha itt halok meg, kedves,
Nem járhatsz majd ki virágos siromhoz.
Nem járhatsz majd ki szelid őszi este,
Mikor oly jó már temetőbe járni
S a sir füvét, mint a hajamat szoktad,
Gyöngéd ujjakkal borzolja a szél.

Oly könnyü volna ott a szemfödél,
Mint fehér ágyad selyem takarója.
S alatta csöndben, ösztöl csendes öszig,
Amig te, kedves, gyászruhádat varrnád
És néha-néha arcképemet néznéd —
Halottak napját mosolyogva várnám.

Sirom fölött egy csonka szürke márvány
S fölébe hajló szomorufüz lombja
Beszélne halkan csonka életemröl
S halottak napján mécs világa mellett
Temető-járók nevemet betüznék:
Szegény költö volt s még csak harminc éves . . .

...De itt, jaj itt oly szomoru lesz, édes,
Dérlepte tarlón elhagyva feküdni.
Vén varju kopog szikkadt koponyámon,
Amelyben akkor az utolsó álom,
Halál-bánatos végsö drága rim,
Tehozzád küldött bucsu-üzenet lesz...

...És nem jut hozzád soha, soha, kedves.

(*Przemysl*, szept. 18.)

Tábortüz mellett.

— Mikor hasadoz már,
Jó Kovács pajtásom,
Fellege a ködöknek?
— Hasadoz már, pajtás,
Ágyuink szaggatják,
Hallod-e, hogy dörögnek!

— Három hete lesz már:
A napot se láttuk.
Azt se tudjuk, hol kel fel.
— Nem is addig pajtás,
Mig innen a muszka
A pokolba nem nyergel.

— Köpönyegünk szine
Nem látszik a sártól
Mely két hete ráborult.
— Legalább a muszka,
Ha rá-ráriasztunk,
Nem láthatja táborunk.

— Várunk sorompóján
Ugyancsak dobol már
A béke-cár sok vadja.
— Annyi baj legyen csak,
Jó helyen kopogtat,
Van ki vigan fogadja.

— Béüzent a beste
Mult szombaton este:
Adjuk oda várunkat.
— Ha neki nem jó kint,
Nekünk elég jó itt,
Arról ugyan kódulhat.

— Rohamra is indul,
Azt hiszi bolondul:
Birja mint a huszárok.
— Jó várunk tövében
Muszka-temetőnek
Elég széles az árok.

— Nézd már, az ebadta,
Fészkét hová rakta
Sátrunk mellé egy granát.

— Csak szivarom volna,
Sistergö tüzénél
Rágyújtanék legalább.

— Akad még egy kurta
Bent a bornyu-zugba
Ha egér meg nem ette.
— Budai portámra
Ha betévedsz pajtás,
Havannát kapsz helyette.

— Rözsét hozz regruta,
Hadd lobogjon vigan.
Eb vacogjon szomorun.
Szivarunk füstjénél
Már mi csak kivárjuk,
Mig a muszka beleun.

(Przemysl, okt.)

Csodák.

—Piacsek Kamill hadnagy barátomnak, ki a przemysli sáncok tövén egy pionir-sátorban rátalált e versekre és nagyszerü lelkességével odajuttatta őket tulajdonosaik: a küzdö katonák kezébe. —

Mindennap uj csodára ébredek:
Hogy élek még, ó hihetetlen épség.
Hogy hall e fül, hogy látnak e szemek
S az arcom érzi jeges szél csipését.

Mindennap uj csodára ébredek:
Hogy élek még, ó mesebeli jóság.
Hallom: haraggal bugnak a hegyek;
Látom: az erdöt lángok lobogózzák.

Látom: a réten a vakand-lyukat
Halálos ágyuk vaskölykei turják.
Fönt egy gépmadár csillagot rugat
S harsogni hallok gyözedelmi hurrát.

Mindennap uj csodára ébredek:
Hogy élek még, tul ennyi véres harcon.
Ó hogy gyözni tud ennyi vész felett
Egy imádkozó, édes, gyönge asszony.

(Przemysl, okt. 3.)

Levél nyugatra.

— Rákosi Jenöt köszöntöm e verssel.

Hol vagytok most, kis „intellektüellek“,
Kiket bus század baljós vége ellett?
Szent nyugat elött rajongva térdeplök,
Kik lehánytatok minden józan gyeplöt;
Gunyos mosolygók ideálra, honra,
Kiknek a „New-York“ volt a Pantheonja,
Kik igértétek a szent Holnapot,
S akik tegnap is hátra voltatok.

Hol vagytok mostan, fránya franciások,
Kis erótikák, tucatóriások?
Csörög-e még a sok kis szélkereplö,
Amelynek szép volt minden ami szeplö?
Magyart és multat szánva nézdelök,
Nyugati szesztöl kótyagos velök,
Koraszült bölcsek, véznák, betegek,
Mit érez mostan horpadt melletek?

Hol vagytok mostan, kerge planétásak?
A vihar földjén csak egyet is lássak.
De hol vagytok haj? Merre csak szemem lát,
Vasizmu hösök verik a gyehennát,
Mely odvaiból zúgva tör elö.
Csönd, kis fiúk, csönd, — beszél az erö.
Nevetek mától: csiba, korcs javas!
Halljátok: beszél az Erö s a Vas.

Halljátok: sorsunk egy marad a földön,
Mig csak Krisztusra kereszt vár és börtön:
E földet s mit rajt teremt a zseni,
Paraszterönek kell megvédeni.
Mert elsodorja véres áradat,
Ki vérengzök közt védtelen marad
És hová kéne, hogy elbújjatok,
Ha idevárnánk — azt a nyúgatot!

Az a Nyugat, melyet majmoltatok,
S melytöl vártátok a szent holnapot,
És a vad Észak, melyet épülésül
Rajzoltatok, már rothadt a penésztül.

S akik megtartják néktek a világot:
Erkölcsben tiszták, harcban óriások,
S azoknak marad magtárjuk egész,
Kiket ki nem kezd a világpenész.

Halljátok ime s megtartsátok észbe
Koraszült kornak sok kis csenevésze:
Korhadt fa törzse, min harkály kopácsol,
Földre zuhan már vihartámadáskor.
Csak szálas fenyves, melyben sasok hálnak,
Állhat ellene szél forgatagának
És jöhet vihar világkeverö:
Mosolyogva állja szüz magyar erö!

(*Przemysl*, okt.)

Visszavisz a szomoruságod.

Magammal én már elvégeztem
Minden dolgát az elmúlásnak.
S felgyújtottam lelkem csillárját,
Hogy halottan is fényben lássad,
Akit egyszer szeretni tudtál.

Akit egyszer szeretni tudtál,
Az élettöl ne várjon többet;
Vigan szóljon: minden betellett
S a halálágyú düböröghet,
... Csak ne tudnálak szomorúnak.

Csak ne tudnálak szomorunak —
Jöhetne már az örök semmi.
De igy még nem szabad meghalnom —
Mert olyan szomorú tudsz lenni —
S visszavisz a szomorúságod.

(*Przemysl*, okt. 10.)

Itélet napjai.

Szivárvány-hidján lassan lépkedett, —
Sárban és vérben dideregtem én;
A löporfüst fojtotta mellemet
És láttam öt, a Seregek Urát,
Mint egykor Mózes a Hóreb hegyén.

Sárból és vérböl, ahová vetett,
Hogy megláthassam borzasztó szinét,
Hozzá emeltem csüggedt lelkemet
És láttam öt: sugárzó kezeit
A vérnek földjén hogy terjeszti szét.

S szólottam hozzá: „Te félelmetes,
Kinek percei hosszú századok,
Tekints e népre, a te néped ez,
Mely nem akart: csak élni, élni, élni,
És boldogan dicsérni szent napod.“

Hullott az ólom, mint a jégesö;
Ágyuk bömböltek, mint veszett bikák;
Halált sikoltott tenger puskacsö
S szivárvány-hidján amerre haladt,
Gránátok fujták a füst-glóriát.

S szólottam hozzá: „Te tudod Uram,
Ez a te néped és békét akart.
De gyilkos fajta s minden fajtalan
Sötét haraggal fente rá vasát,
Mig hüvelyéböl kirepült a kard.“

Az ágyu dörgött és a vér ömölt.
Komor október küldte már ködét.
S acélcsillagok csóvái elött
Mint lángot fogott gyászdrapéria
Hasadozott a végtelen sötét.

S harmadszor szóltam: „Te tudod Uram,
Hogy Észak és Dél ránk fenekedett.
Most összecsapott két lávafolyam —
Seregek Ura, igazságos Ur,
A végek napján tégy itéletet!“

...S jött az itélet: szörnyü és igaz,
A föld epéjét itt okádta el.
Vonitva tört ránk az orosz csikasz
És sebét nyalva messzire inalt.
Száz árok tellett büzhödt vérivel.

S mire a nap kelt a hegyek megül,
Az öszi sár mind hüllt vérrel kevert.
Vércsék és varjak rut serege gyült
S két napi járón temetetlenül
A világrablók holtteste hevert.

(Zuravica, okt.)

Ima a lengyel dombon.

— Ibrányi Alice urnének,
a Vörös Kereszt főnöknőjének.

A deres dombon véres ponyva,
Halott vitéz halotti leple.
Lengyel dombon áll a gyászpompa:
Őszi virág, véres virág,
Löszerládából egy kereszt
S száz ágyuszó a gyilkosokra.

Széttakarom a véres ponyvát,
Halott vitéz halotti leplét
S rám merevül szépséges arcod
Testvér, ki itt rohantál nemrég
S ki megharcoltad már a harcot.

Halántékod piros sebét
Megitatom forrás vizével
Fiatal állad felkötöm,
Összekulcsolom kezeid,
Testvér, ki némán fekszel itt
Bus szádban a halál ízével.

Lengyel dombok őszi virágát,
Didergő fehér margarétát
Összeszedem árva csokorba
S szivedre tüzöm szomorun.
Testvér, már tőlem ugy fogadd,
Mintha asszonyod szedte volna.

Hü asszonyod, ki mostan is
Kijár eléd a kisajtóba
Kijár elébed minden este
S nem tudja, miért szomorubb.
Nem tudja, hogy a lengyel dombon
Én szórok már föléd virágot
És mondok egy imát helyette:

„Foganjon meg a forró átok,
Mit fiát vesztett anya mondhat,
Mit párja vesztett kedves mondhat:
Száradjon el sátáni teste
Száradjon el az átkozottnak;

„Szemét kerülje könnyü álom,
S ha álmodik, varangyok lepjék;

Sebesedjen ki lázban böre,
S kutyája fusson messze töle,
Mikor megérzi leheletjét.

Undorodjon töle a kedves,
Rohadjon el szájában méze:
Ki halálod és e vértengert
Fehér cárok pokolvárában
Valaha orvul felidézte.

Foganj, foganj meg forró átok,
Ámen, ámen!"
És aztán hajrá,
Hajrá csak egyre közelebb,
Hajrá uj harcon, véren által,
Hol győzelem virága nyit —
Csak megszoritom hült kezed
Testvér, te drága, aki itt
Kibékitettél a halálla!.

(*Siedliska*, okt.)

Örtüznél.

A csapat nyugszik. Ma éjjel én virrasztok,
S virrasztanak az örzö csillagok.
Parázs fényében pirosló szép arcok —
Ma jól végeztük megint a napot.

Megolvasom: egy . . . kettö . . . Mind megvannak!
A mellek járnak, mint a fujtató.
Hejhaj, fiaim, e széles mellekre
De rég nem borult csókolni való!

Szálljatok erre, álom angyalkái,
Egy két óra csak, ami jár nekünk,
Hamar befogni a Göncöl-szekérbe:
Egy-két órára otthon lehetünk.

Mint a sárkányok, ugy rohantak nappal,
S most ugy alusznak, mint a gyönge bárány.
Császár hadnagy már mosolyog is hozzá:
Ott jár a kópé a más háza táján.

Kend, Bogdán sógor, ma megint kirugott;
A fogát is kend ott hagyta kishiján —
Négy muszka ellen... Ha haza nem jön kend,
Mit szól majd az a szabadkai kislány?

Szabó pajtás már rendesen csinálta:
A muszka sorból kettöt kikeritett.
Most ott választ a dabasi vásárba
A babájának mézeskalács-szivet.

Kovács uramnál biztosan szüret van:
Olyan jóizüt csettintett a mustra.
Budai korcsma cégérén is lóg már,
Akit levágott, a tarfejü muszka.

Mihály még most is rohamot kiáltoz, —
Abból hiszen csak majd ma is kijut.
Dörög is már a muszkaszomoritónk —
Hahól hajnallik. Jó reggelt fiuk.

(*Pikulice*, okt.)

Könyörgés harc hajnalán.

Nem kérem, Uram, hogy reám tekints
És lássad: nincs még a föld kerekén,
Ki haragodhoz közelebb jutott,
Mert Jóbnál jobban megszenvedtem én.

Aláztál engem barmok vályúiáig
S hajcsárt rendeltél úrnak én fölém.
S mikor lelkemben szent rózsáid nyiltak,
Senyvedni hagytál bodzafák tövén.

És mégse kérem, hogy énrám tekints
S megsokald szörnyü vezeklésemet.
Csak öt tekintsd, a gyöngét, szomorut,
Aki sohase vétett ellened.

Uram, szépséget te adtál neki
S te adtad nékem a zengö igét.
Ha engem elnyel itt a vérözön,
Uram, szépségét ki zengheti még?

Ki mondja néki eztán: „Gyönyörüm,
Az ég legdrágább ajándéka vagy".
Igy elhervadni engednéd-e öt,
Ó én Uram, kit jónak mondanak.

Lásd, nem dicsértem még meg a szemét,
Melyet házadban most bánattal süt le.
Uram, könnyekben usszon-e a szem,
Mely jóságodnak legfényesebb tükre?

Nem kértem, Uram, töled semmit is,
Mert nem alkottad kérö szóra szám;
S most mégis kérlek, szegény életem
Ajándékul add néki, jó Atyám!

(*Przemysl,* okt. 28.)

Csak egy éjszakára . . .

Csak egy éjszakára küldjétek el öket:
A pártoskodókat, a vitézkedöket.
Csak egy éjszakára:
Akik fent hirdetik, hogy — mi nem felejtünk,
Mikor a halálgép muzsikál felettünk;
Mikor láthatatlan magja kél a ködnek,
S gyilkos ólom-fecskék szanaszét röpködnek.

Csak egy éjszakára küldjétek el öket;
Gerendatöréskor szálka-keresöket.
Csak egy éjszakára:
Mikor siketitön bögni kezd a gránát
S ugy nyög a véres föld, mintha gyomrát vágnák;
Robbanó golyónak mikor fénye támad
S véres vize kicsap a vén Visztulának.

Csak egy éjszakára küldjétek el öket:
Az uzsoragarast fogukhoz veröket.
Csak egy éjszakára:
Mikor gránát-vulkán izzó közepén
Ugy forog a férfi, mint a falevél;
S mire földre omlik, ó iszonyu omlás, —
Szép piros vitézböl csak fekete csontváz.

Csak egy éjszakára küldjétek el öket:
A hitetleneket s az üzérkedöket.
Csak egy éjszakára:
Mikor a pokolnak égö torka tárul,
S vér csurog a földön, vér csurog a fáról
Mikor a rongy sátor nyöszörög a szélben
S haló honvéd sóhajt: fiam . . . feleségem . . .

Csak egy éjszakára küldjétek el öket:
Hosszu csahos nyelvvel hazaszeretöket.
Csak egy éjszakára:
Vakitó csillagnak mikor támad fénye,
Lássák meg arcuk a San-folyó tükrébe,
Amikor magyar vért gözölve hömpölyget,
Hogy sirva sikoltsák: Istenem, ne többet.

Küldjétek el öket csak egy éjszakára.
Hogy emlékezzenek az anyjuk kinjára.
Csak egy éjszakára:
Hogy bujnának össze megrémülve, fázva;
Hogy fetrengne mind-mind, hogy meakulpázna;
Hogy tépné az ingét, hogy verné a mellét,
Hogy kiáltná bögve: Krisztusom, mi kell még!

Krisztusom mi kell még! Véreim, mit adjak
Árjáért a vérnek, csak én megmaradjak!
Hogy esküdne mind-mind;
S hitetlen gögjében akit sosem ismert
Hogy hivná a Krisztust, hogy hivná az Istent:
Magyar vérem ellen soha-soha többet!
— — Csak egy éjszakára küldjétek el öket.

(*Przemysl*, november.)

Petöfi lelke.

Hurrá, testvér, csak most szoritsd még,
Csak a veséjét most ne engedd!
Dögrováson a muszka rémség,
Most mi esszük meg, nem a tetvek.
Hóhérpalástját fázva rántja
Petyhüdt nyakába már a kerge cár —
Varsó fölött a gépmadár dalában
Petöfi lelke jár.

Hurrá, testvér, csak most szoritsd még,
Nézd már, hogy kapkod fühöz-fához.
Barmai fogytán azt remélte:
Nyakunkra majd sárga kutyát hoz.
A sárga kutyák ide nem érnek,
Fullasztja öket messzi tengerár —
Az óceánok dörgö viharában
Petöfi lelke jár.

Hurrá, testvér, csak most szoritsd még,
Csak a veséjét, ahogy szoktad.
Hallik már halálhördülése
Óljukba pörkölt vadkanoknak.
Vadjai között rémülettel
Vonszolja roncsát nyomorék Petár —
Belgrád fölött a bombák robajában
Petöfi lelke jár.

Hurrá, testvér, csak most szoritsd még.
Vesztébe ront a kalóz-csorda.
A pirámisok tetején is
Zászlóját a próféta bontja.
Hurrá, testvérünk lett a számum,
Melyben fuldoklik már a britt betyár —
A sivatagok fekete szelében
Petöfi lelke jár.

És mindenütt, hol elnyomott sir,
És mindenütt, hol rabtartó röhög,
Észak sarkától a Tüzföld fokáig
Lelkét szikrázzák új üstökösök.

És mindenütt, hol a zsiványság ellen
A jog nevében dörren egy mozsár,
Emésztö tüzben, bosszuló fegyverben
Petöfi lelke jár.

Hurrá, testvér, csak most szoritsd még,
Rontsunk reájuk énekelve!
Velünk az Isten s minden szentség,
S velünk harcol Petöfi lelke.
S ha úgy akarja Végzet-úr
S rablók golyója minket is talál, —
Hurrá, testvér, a menyországban is
Petöfi lelke vár!

(*Przemysl*, november.)

Alexis levele Alexandrához.

... Orosz-tábor, december.

„... Havas éjjel. Hortyog a tábor.
Csillagfény reszket távol-távol.
Csillag fénye, vagy tán vár-ablak?
Odaát mindig ébren vannak.
... Domb mögül, kereszt hátterébe
Vörösen bujik a hold képe;
Vörösen, mint az urak arca,
Kik most gyülnek tivornyás harcra.

Vörös kastélynak minden terme
Minthogyha Szentpétervárt lenne:
Pucér dámák, francia dámák
A kánkánt ott reggelig járják.
Perzsel a höség ... lent az ingek ...
A francia igy segit minket.
Mi a hóban sirvermet ásunk
S bent dorbézol a kancsukásunk.

... „Alexandra, bus feleségem,
Kit nem csókoltam réges-régen;
Mert elrabolt a cár parancsa —
Figyelj szavamra Alexandra:
A kis fiunkat, édes lelkem,
Csókold meg holnap is helyettem.
De csókod most forróbban kapja,
Mert holnap nem lesz néki apja.
Holnap már nem lesz csak az anyja,
Mert rohannom kell uj rohamra.
Igy rendelik, mig én sirt ások,
Ott bent a részeg kancsukások.

... „Alexandra, bus feleségem,
Kit nem látok már, csak az égben,
Reggelig itt még, édes lelkem,
Holt bajtársakat kell temetnem.
Bent foly a bor és szól a banda,
De reggel, reggel, Alexandra,
Elö a fegyvert és az ásót —
S dolgoznak majd a kancsukások...

... Alexandra, hü feleségem,
Várok reátok fent az égben.
Ó bus szerelmünk bus porontya —
Takard be az utolsó rongyba,
Mit meghagyott még cár-atyuska
S ugy menjetek a boldog utra:

Amerre zug a Dnyeszter habja,
Merüljetek egy léken abba.
Halál hulláma lágyan ringat —
Öleld át jól a kis fiunkat.

Öleld át jól... S ne feledj engem:
Hát ö is, ö is igy szenvedjen,
Mint elátkozott szolga-apja?...
Merüljetek a jeges habba!

Ha pokol is — orosz menyország:
Az embert ott nem ostorozzák.
Ott találkozunk, édes lelkem.

... Reggelre én már el is mentem...“

Álom a sátorban.

— Mihály főhadnagynak, akivel az Itélet harmadik hónapjában az ostromlott várban testvéri ölelésre összehozott az Ur.

Már Észak véres éjszakái
Mögöttem lesznek. Délfelé megyek.
Köszöntlek áldott róna, erdönk fái
S vértöl pirosló kincses szent hegyek.

A dombon, melyröl falum látszik,
Könnyel köszöntöm a drága határt.
Zsoltáros ajkam érinti a földet,
Melyen rabolva bitang csorda járt.

Halleluja! uj mese-ország;
Áldott új magod zsendülö mezö.
Halleluja! megcsókolom a szent nöt,
Aki elébem lelkendezve jö.

Karját karomba büszkén ölti,
S megállok vele a kapuk elött,
A hös társakat dallal köszöntni . . .
S megkeresem a gyóni temetöt.

Szegény öreg pap lent a sirban
Az én apám, tudom, hogy nem aludt,
Mig messze Észak gyilkos éjszakáin
Fiai fölött égtek a faluk.

Szent öreg ur, néhai pásztor
Sirja tövében pihenöt lelek.
Beszélek néki népe tavaszáról
S megáldnak áldott apai kezek.

Harcos dicsöség koszoruját
Szegény öreg pap sirjára teszem.
Az Úr velünk volt, apám, visszajöttünk,
Szabad földben nyugodj már csöndesen.

(*Przemysl*, a második ostrom alatt.)

Dicsőség a magasságban.

Adjátok rám papi palástom,
Amelyet egykor elvetettem.
A fegyvert most lábhoz bocsátom.
Kik jártunk a vér mezein,
Egyek leszünk ma, véreim,
E buzgó Isten-tiszteletben.

Oltáraink a barna dombok;
Oltárleplek bibora: vér,
Mely szent harcunkon böven omlott.
Szent vér és minden csöppje boldog,
Mert hü szivekből hiven csorgott
A Hazáért és az Istenért.

Szálljon a füstölök tömjéne.
Orgonánk: ezer érc-torok.
Ez az Itélet nagy miséje:
Rabló ellenség döghalálát
S a szabadulás szent óráját
Zengjék ma hösi kántorok:

Dicsöség a magasságban, —
Dicsöség az erös Istennek.
Isten földje ringassa lágyan
Testvéreink, a hösöket,
Kiket villáma döntöget
S kik már a harcban elpihentek.

Dicsöség a magasságban, —
Dicsöség a fehér királynak,
Ki szabad nép szivébe zártan
Fehéren trónol trónusán,
S kit tul ezer nehéz tusán
Szabad és boldog népek áldnak.

Dicsöség a magasságban —
S az emberekhez jóakarat . . .
S hol áldott szivek várnak gyászban,
Hol büszkén borul ös Verecke:
Magyarok csillaga vezesse
A diadalmas hadakat.

Szálljon a füstölök tömjéne;
Szóljon ezer ágyu-torok.
Ez az Itélet nagy miséje;
Szentvize: vér, virága: béke —
S magyar Kanaán szent földjére
Vezetnek égi pásztorok.

(Przemysli Tábori Ujság 69. sz.)

Repülj már levelem! . . .

Mezőlaborc felé
Magyar madár szárnyal, —
Repülj már levelem
Repülő postával.
Gyere, öreg harcos
Te diktáld, én irom,
Magyarvér tintával,
Polyákszín papiron.

. . . Ne sirjon kegyelmed
Édes anyámasszony;
Ünneplő ruhának
Gyász-szint se varrasson.
Mire a Mátrában
Patak jege indul,
Leverjük a pántot
Pántos kapuinkrul.

Mire a kiskertben
Bimbódzik a rózsa,
Hazatért fiának
Szakithat már róla;
Hazatért fiának
Mátka-bokrétába, —
Csak a muszka sarkát
Forditjuk még hátra.

Üzenje meg addig
A szomszéd portára:
Búban ne hervadjon
Gyönge violája.
De rakják ki szűrét,
Ha utána lógnak,
Magyar makkon hízó
Cserepár fickóknak.

Üzenje meg szintén
Az öreg itcésnek:
Jó gönci hordókra
Uj csapokat véshet.
Akkor a papunk is
Csap alá heverhet, —
Csak a muszka hordón
Csapolunk még egyet.

Üzenje meg aztán
A Miska primásnak:
Valamennyi kontrás
Gyantázván gyantázhat,
Mert a vicispán is
Táncol akkor nálunk, —
Csak még a muszkával
Egy verbunkost járunk.

Csak még a bitangját
Csavarjuk itt ráncba,
S megütjük az orrát,
Ki a miénk bántja.
Káplár fia irja
Vérrel vakolt várba —
Édes szülőanyám
A jó Isten áldja . . .

(*Budapesti Hirlap*, 1915. jan. 24.)

Varsó felé . . .

Varsó felé lovas csapat léptet, —
Táncos lovak, daloló legények.

Nóta között vidáman meséznek.
— Hová, hová, ragyogó vitézek?

— Varsó fölött piros az ég alja,
Kesely lovunk odavisz hajnalra.

S mire a nap hetedszer lenyugszik,
Varsovában nem isznak több vutkit.

— Sok a muszka, mint a sáska fészek, —
Győzitek-e, gyönyörü vitézek?

— Ha nem győzzük, sose lesz itt béke;
Ha nem győzünk, a világnak vége.

A többi már karabélyunk dolga,
Mert a magyar nem lehet rabszolga!

...Varsó felé lovas csapat léptet.
Ösztövér ló, halovány legények.

Egyik nem szól, a másik meg hallgat,
Hátuk mögött sirnak a siralmak.

Csigázott ló csigamódra lépked.
— Hová, hová, szomorú legények?

— Varsó fölött piros az ég alja,
Odakerget rabtartónk hatalma.

Rabló utra a förabló kerget,
Ki lovunkról lelopta a nyerget.

Győzelemre is hajszol a hóhér,
Aki otthon láncra ver egy szóér.

Szembe velünk csupa szabad népek,
Hogy vernénk le ilyen ellenséget?

Ha minket ver, ugye lovam, Wotka,
Mi már ahhoz hozzá vagyunk szokva...

(Przemysli Tábori Ujság, 100. jubil. sz.)

Ne szomorkodj, Bálint...

Ne szomorkodj, Bálint,
Itt a magyar farsang:
Lengyel hegyek havas ormán
Tárogató harsan.
Ráismersz-e, Bálint:
Jó néhány századja
Vezetett már itten minket
Magyarok csillaga.

Ráismersz-e Bálint
A csatakos utra.
Mikor itten nagy Rákóczi
Kornétása fujta?
Akkor is, — máskor is
Jártunk mi már itten;
Akkor is, meg azután is
Segitett az Isten.

Akkor is jó Bálint,
Akár csak ma épen:
Úgy lódult meg az agyvelő
A világ fejében.
Földünkre a fogát
Akkor is fájlalta;
Akkor is csak azt feleltük:
Rajta magyar, rajta!

Az ebanyját, Bálint,
Akkor is igy éltünk.
De kuckóban kuksolókkal
Akkor sem cseréltünk.
Krakóban nyergeltünk,
Varsóban zaboltunk,
Rongy árulók ivadékán
Istennyila voltunk.

Jó fejedet, Bálint,
Akkoron se törted:
Mért nem szült az édes anyád
Váradi püspöknek?
Váradi püspökség
Ha netalán rádszáll,
Igaz magyar becsülettel
Akkor is itt állnál.

Ne búsulj hát, Bálint
S az Istent se bántsad;
Hogyha muszáj, ő is beáll
Magyar katonának...
Hogy nézhetné nyugton,
Hogy a magyart bántsák, —
Gábor angyal élesiti
Csillagos szablyáját.

Föl a fejjel, Bálint,
Nézz csak a szemembe:
Sok százéves magyar harag
Lángja lobog benne.
Ráismersz-e most már
Jó kuruc komádra:
Rákóczinak voltam egykor
Az irodeákja.

(*Budapesti Hirlap*, 1915. febr. 14.)

Gorkij önkéntes.

Kezedben ásó, drótvágó olló;
Ősz fejed fölött kóválygó holló, —
Hová rohansz, Gorkij önkéntes?

Csapzott vén hajad lecsüng már vállig!
Véres szemedből borláng világit —
Hová rohansz, Gorkij önkéntes?

Rogyó lábad a mély hóba gázol
S hátad sajog még a kancsukától —
Hová rohansz, Gorkij önkéntes?

Magos a sánc és szabad nép védi;
Fegyvere uj, de boszuja régi —
Hiszen tudod, Gorkij önkéntes.

Magos a sánc és botlik a lábad
S már vacsorára a varjak várnak —
Megállj, megállj, Gorkij önkéntes!

Ott voltál, hol a legnagyobbak —
Igazság pajzsát hová dobtad,
Hová dobtad, Gorkij önkéntes?

Hová hagytad Nyomor-országot?
Hallod, hogy zug a millió átok,
Hallod, hogy zug, Gorkij önkéntes?

Öreg vállad a fegyver lehuzza —
S füledbe sir a nagy orosz puszta:
Fordulj vissza, Gorkij önkéntes!

Fordulj vissza, mig nem hiába
S vágd oda cárod részeg arcába,
Vágd oda már, Gorkij önkéntes:

Orosz anyák ha mind hármat szülnek,
Diadalt itt akkor sem ülhet
Soha, soha, Gorkij önkéntes.

Kancsuka zughat s száz cári gazság,
Egy fegyver győzhet csak: az Igazság
S az a miénk, Gorkij önkéntes.

Przemysl, 1915. jan. 20.

(A Hét, 1915. febr. 14.)

Egy repülő lapra.

Oly messze vagy már a szálló időben
Halovány asszony, édes, elhagyott.
Oly messze vagy —
S mint éji lámpa téli temetőben
Csak szépséged és hüséged ragyog.

Érzed-e még, ha karomat kitárom,
Hogy beleroppan a szük sárfedél;
Érzed-e még,
Hogy hervad érted szalmaágyon
Árva karomban ezer ölelés.

Havas rónákon seregek robognak;
Győztes kürt szavát repíti a szél.
Várod-e még
Babéros jöttét büszke lovagodnak,
Kinek nevéről szárnyas hir beszél.

Hallod-e még, ha üzenek a széllel:
Dicsőség bére mind másé legyen, —
Hallod-e még,
Csak nyugodhassak szent ölelő éjjel,
Halovány asszony, hószin melleden . . .

(Bácskai Hirlap, 1915. febr. 14.)

Tizezredik könyvem táblájára.

Mi hazaérünk, könyvem, harcok könyve,
Ki fogantattál világ vére árán.
Mi hazaérünk, hogyha porló testünk
Bús étek lesz is vércsék lakomáján.

Uzsoki hágón leverjük a sárt,
Leverjük a vért menténkről, csizmánkról.
Muskátlis, méntás ablakok alatt
Lovunk és szivünk büszke táncot táncol.

Velünk repülnek, könyvem, harcok könyve,
Diadaluton vitézek, vidámak,
S a mi szavunkkal Tiszamenti házban
Jó magyaroknak jó estét kivánnak.

De jó lesz ottan szivvel szorgosoknak,
De jó lesz ottan sebeket vivőknek;
De jaj lesz ottan nagyképü kosoknak,
De jaj lesz ottan cégéres ripőknek.

Mi hazaérünk, könyvem, és beszélünk
Öreg estéken ősi asztal mellett
Véres napokról boldog borzadóknak,
Mikor a mezőn véres rózsa termett.

Mi hazaérünk, könyvem, és beszélünk
S a mi szavunk már végtelenbe harsog,
Megnyilnak rája jeltelen sirok
S halott honvédek ujrázzák a marsot.

És mi nem félünk, könyvem, harcok könyve,
S a mely a viharban sziklaként megállott:
Magyar hüségnek babért fonatunk,
Ha megvesznek is ujra a világok.

Mi hazaérünk és ha porló testünk
Öles mélységben porlad is a mészben,
Könyvem, hű bajtárs, mi már ott leszünk,
Hol a hős vérnek szent váltsága lészen.

(Budapesti Hirlap, 1915. febr. 11.)

(Német fordításban: Berliner Tageblatt, 1915 febr. 27.)

Tartalom:

A kiadó szavai II
Előszó. Rákosi Jenőtől . . III
Gyóni Géza. Braun Henriktől . V
Levéltöredékek a szerzőtől szerkesztőjéhez I. . . . VII
II. . . . X
Dr. Szolár Ferenchez XII

Az egyetlen kirepült kötet tartalma (az eredeti szerint):

Egy arcképre 4
Ferenc Ferdinánd jár a hadak élén 5
Levél a Gránicról 7
A nagy dáridó 9
Örségen 11
Vasárnap a sáncon . . . 12
Ének a Gránicon 13
Magyar katonák dala . . . 15
Üzenet a kedvesnek . . . 17
Tábortüz mellett 19
Csodák 22
Levél nyugatra 23
Visszavisz a szomoruságod. . 26
Itélet napjai 27
Ima a lengyel dombon . . 30
Örtüznél 33
Könyörgés harc hajnalán . . 35
Csak egy éjszakára . . . 37
Petőfi lelke 40
Alexis levele Alexandrához . 43
Álom a sátorban 46

A köteten kivül kirepült versek:

Dicsőség a magasságban . . 48
Repülj már levelem . . . 51
Varsó felé 53
Ne szomorkodj Bálint . . . 55
Gorkij önkéntes 59
Egy repülő lapra 61
Tizezredik könyvem táblájára . 62